

in bližino čutnosti, kako more ta ljubiti Boga, kateri stoji pred nami le kot podoba našemu mišljenju in čutenju. Zato, učitelj, uči pred vsem svoje učence ljubiti ljudi; ljubezen do ljudi kot nižjih in vidnih bitij bode začetek ljubezni do najvišjega duševnega bitja.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

XV. Stevan Küzmič, Slovenec, farar v Šurdu v Šimeški stolici na Ogerskem. Poslovenil je:

Nouvi Zákon ali Testamentom Goszpodna nasega Jezusa Krisztusa zdaj oprvics z Grckskoga na sztari Szlovenszki jezik obrnyeni po Stevan Küzmicsi Surdánskom Farari. V Halli Saxonskoj 1771. 8. 854. Predgovor spisal je M. Torkos Jožef, prednyeifi Farar Sopronfzki. Str. 814 — 818 so: Niftere z-Sztároga Zákona vő vzéte Epiftole (Na Sz. Noucs ali Koledni I. Szvétek. Na czeplene Marie, ali Krifzt. poprietyà dén). Str. 814 — 854: Molítvi na vřzako Nedelo i Szvétek zrendelüvanoga Evangylioma (Na I. II. III. Koledni, Vüzenfzki, Riszálfki Szvétek. Na I. II itd. po fz. Trojsztvi Nedelo itd.). — Nôvi Zakon .. po Küzmics Stevani..i Knige 'Zoltárszke. Szlovenscene po Terplán Sándori, Püczonszkom Farari. V Kőszegi, 1848. Stampane z sztroskom i píszkmi Reichard Károla i Szinov. — Za evangeliške ali protestantovske Slovence na Ogerskem. — Črkopisje mu je: s — fz, sz; š — f, s, ff; z — z; ž — 'z; c — cz; č — cf, cs; šč — fcs, scs; é — ch; ly, ny — lj, nj; gy — dj, dž; ou — ô; ü — ü, ö itd. — Na primer bodi v sedanjem pravopisji:

a) Predgovor. Vsákomi, ki bode eta šteo Krsćeniki, miloščo, mér, blagoslov i zdrávje vu Gospodni našem Jezuši Kristuši. Amen! §. 1. Dvője čüdovanja vřejdno Bože velike skrbí, kotero on mà na Stároga i Nővoga Zákona ono pismo, vu šterom je svojo svėto volo od človečánskoga národa, jako žmetno správlenoga, zveličanja vő (ven) nazvejsto, se nahaja takše svedočánstvo: da nam je na obője dvoje potrebno nej samo skrbливо paziti; nego i dužni smo, kak za to prvo, tak i zato drőgo, Bogi našemi spunoga sřcà vsigdar hvalo dati . .

§. 13. Meo je i mà ešče Gospodin Bog vsigdar, kakti na ves človečanski, taki na ves Slovenski národ vu etom svojo Božansko skrb: da, liki je od srejdnejega morja notri do Bejloga vso Dalmacio, Istrio, Slavonio, Boznio i Bulgáριο, Horvački, Kranjski, Štajerski, Vogrski, Morski, Česki, Polski i Moškovitánski orsag žnjim napuno; tak je i vsakšem toga naroda razločkom jezíki níke nadigno; kí so na svojo materno rejč, vřteroj so se porődili, s. pismo obrnoli. Te drőge zdaj tà nihávši zadosta nam bode: či se spomenėmo sKrájncov i zdolnji Štajercov; ki so, kak štimamo znašimi Vogrskimi vu Železnoj, Sala i Šomockoj stolici budučimi Sloveni vrét ostanki ovi Vandalušov; kateri so po Kristušovom rojstvi na pět stou (saeculo V.) zete kralevčine Vlaški i potom Španjorski orság, odnut pa prejk morja v Afriko odplavali. Med tistimi je že vleti národjenoga Kristuša 1562. Primuš Truber, Bože rejči vu Aurahi, kak se sam zovė, sluga, Novi Zakon po Krajnskom jeziki z Glagolskimi piskmi ven dao. Na drőgo leto pa, tő je 1563. Dalmata Antoni, Števan Istrianski i Jüri Jurjavič, dájó štopati znovič vtom jeziki vednom tali štiri Evandjeliste, vdrőgom pa Apoštolov Djanje z Listmi i s. Ivana Oznanostjom vrét v Tibingi z Glagolskimi in Cyruliskimi piskmi, kak naši exemplárje kažejo, in 4to. Po eti ide Dalmatina Jüri i cejlo Biblio, to je, Staroga i

Novoga Zakona vso pismo, obrnè na Štajerski jezik zvelikim, kak pravi, trûdom; i dajo ven štampati vu Wittebergi v 1584. leti z Vlaškimi ali si bojdí z Deačkimi piskuni in folio. Hvale je vrejden i Francel Miháo: ka je vu Luzácii budúim Slovenom, ali Vandalušom, Evandjeliom s. Mátaja i Marka 1670, s. Pavla k Rimlancom i Galátáuncom list pa 1693. i potom cejli Novi Zakon 1706. darúvao v Budiši in 8vo. Koteroga so nasledúvali drúgi štirje modri vučitelje rejči Bože vu našem vrejmeni: i ven so dali vse Stároga i Novoga Zákona knige vleti 1728. vu Budiši in 4to.

§. 14. Što de tak kráto našim med Mürom i Rábom prebivajoučim Slovenom të s. Bože knige na svoj jezik, po šterom samom li vu svoji Prorokov i Apoštolov písmaj guččega Bogá razmijo, obračati? geto je i njim zapovidava Gospodin Bog šteti; da je modre včinjio na zveličanje po vóri vu Jezuši Kristuši; to pa ni s Truberovoga, ni Dalmatinovoga, ni Frencelovoga, niti znikakšega drúgoga obračanja (versio) čakati nemorejo. Ar tej naši Vogrski Slovenov jezik od vsej drúgi dosta tühoga i sebi lastivnoga mà. Kakti i vu naprej zračúnani se veliki rázloček nahaja. Zato je potrebno biló takšemi človeki naprej stópiti: kibi vetom delao Bógi na díko, a svojemi narodi pa na zveličanje. Liki je i Gospodin Bog na to nadigno Števan Küzmiča Šurdanskoga Farara: ki je z Grčkoga poleg premôči i pomáganja Dühà svétoga zvelikom djedrnostjom na ete, kakšega šteš i čúješ, jezik cejli Novi Zakon obrnjeni i stroškom vnogi vórni dùšíc ven zoštampani i tebi ravno tak za toga zroka, za šteroga volo ti je že pred temtoga od njega správljeni Vóre Kríftsánfzke Krátke Návk i v Halli 1754. štampani, vroke dání itd.“

b) Prevod Luk. VI. 41. 42: „Ka pa glédaš tróho vu ôki brata tvojega; a tram pa vu tvojem lastivnom ôki ne vzemeš na pamet? Ali kakda moreš erci (ercti l. 1848) brati tvojemi: brat, niháj, naj vó (ven) vržem tróho, štera je vu ôki tvojem; sám pa vu ôki tvojem tramà ne vídiš; Skazlivec, vrži ven prvle trám z okà tvojega: i teda glédaj; da ven vržesh tróho (trouho) z okà brata tvojega.“

Epift. na I. Advenfzko Nedelo. K Riml. XIII. 11—14: „I tò činte, znajóči vrejmeni; ka je vóra, naj že zesna gori stanemo. Ar je zdaj bliže knám zveličanje: nego gda smo vórvali. Nôč je preminóla; den se je pa približo: odvrzmo zato ta dela kmice i oblejcmo rožjè svetlosti. Liki vu dnévi, pošteno hodmo: nej voblosúnosti i pianosti; nej vpostelnica; i vhotlivostaj; nej vu njefki i nenávidnosti: Nego oblejcte Gospon Kristuš Jezuša.“

Knige Žoltárske. I. Žoltar. „Blažen je on mož, ki nehodi po tanači ti neverni, i na stezi gréšnikov nestoji i na stólci špotlivcov nesedi. Nego vu Právdi Jehove má radost svojo, i od Nástave njegove si premišláva dén i nôč. Té je, liki drêvo pri járkí posadjeno, štero prinesé sád svoj, vu svojem vrêmeni, šteroga listje nepovêhne, i vse kakoli de činio, srečno bode. Nej tak ti neverni, nego so, kak pleve, štere vóter raztori. Záto neobstojijo ti neverni vu sôdbi, ni grešníci vu občini ti pravični. Ar zná Gospód stezo ti pravični, ali pôť ti neverni vesne.“

XVI. Franc Saveri Tauffrer, poslednji opat Zatiškega samostana, kteri je bil odpravljen 25. okt. 1784; pospeševal je začetno šolstvo, dobil častno pokojnino. „Tauffrer Franc. Xav. Carn. Abbas Sitticensis exemti et antiquissimi Ordinis Cisterciensis imprimendum sine nomine dedit:

Kratki Zapopadik Keršanskiga Navuka, za otroke, inu kmetiske ludy. Labaci. Eger. 1770, in 12. saepe recusus: sed omissa in posterioribus editionibus ad calcem adjecta methodo cum aliqua solemnitate prima vice communicandi proles (Bibl. Carn. 54 — Šaf. 25. 118). — Po latinskem predgovoru razlaguje se krščanski nauk str. 1—85; nato latinski in slovenski „Methodus . . Sacerdos alloquitur proles . .

parentes . . iterum proles . . Sanct. Euch. Sacramentum . . Gratiarum actio . . Facilis et utilis catechizandi methodus (str. 85—116)^a. — V dokaz pisave in besede bodi: Sacerdos genuflectens ex cornu Epistolae alloquitur Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum:

„O dobruťlivi Jesus! ti si te maihne usselej lubin, ti si rekou tuoym Apostelnam: pustite te maihne k' meni priti. Pole! jest neureden Mašnik sem dones k' tebi perpelou te maihne ocirane na truplu, še več pak na duši, kir upam, de leti ussi še imajo ta guantec te perve nedoužnosti, inu de tuoje podobe sami u sebi še nisso omadežali. Leti so tuoji carkliučiki; zavoljo tega o dobruťliu Jesus! pridi k' niem, pogmirej u nieh to živo viero, terdnu zavupainje, inu gorečo lubezen: dai niem tuoi sueti žegen, de bodo tebi živeli, inu tebe stanovitnu lubili. O lubeznivi Jesus! neperpusti, de bi iz letih eden tebe z' enem samim smertnim greiham režalou, aku pak ti kai takiga prevideš; prossim jest tebe, pusti njega popreid umreti, koker eno tako veliko hudobijo dapernesti (str. 97. 98).“

XVII. Inocencij Tauffrer, r. 19. jan. 1722 na Turnu (Weixelbach) poleg Višnjegore, duhovnik iz tovarštva Jezusovega, profesor v Pasavi, na Dunaju, v Ljubljani, predstojnik gimnazijski, celó po odpravi redovi, u. 14. jan. 1794. (Prog. Obergymn. Laib. 1861. S. 10. Nečásek.) — „Tauffrer P. Innocentius Carn. e S. J. Praefectus scholarum humaniorum in gymnasio Labacensi, in quo Theologiam moralem docuit; post suppressam Societatem Jesu Archidiaconus Goritiensis per superiorem Carnioliam constitutus, tacito suo nomine evulgavit:

Compendium Ritualis Labacensis latine, Carniolice et germanice cum assistentia moribundorum. Lab. lit. Eger. 1772, in 12 (Bibl. Carn. 54. — Šaf. 25. 111).“ — V semeniški bukvarnici pa je z naslovom: Comp. Rit. Labac. cum appendice germanica et Carniolica. Pro assistentia moribundorum, curatorum usui, et comodo. Tergesti. Typ. Trattner 1757. 12. — 1771. Typ. Winckowiz. — Slovensčine je v tej knjižici le malo, pri sv. krstu (Koku se iema jemenuate tu dette? Kai selifch od te Cerkue Boshie? Kai tebi da ta vira?); pri sv. obhajilu (Pogleite to jagne Boschie, pogleite Katiro uffiga fueta grehe odiemle . . O Gospud! jeft niffim ureden, de ti gredefch pod mojo Streho, temvz reze le eno beffedo, toku bode osraulena moja dufchiza); „Litante inu Perporozhajue te dushe“ na zadnjih deveterih listkih brez stranic (Gospud ufmlji se zhes nafs . . Bodi nemo (ne) Miloftven . . Molitou. Sadno sdihvajne eniga umereozhiga . . O Jesus ufemi gore mojo dusho ù toje roke! ô Jesus jeft mojo bogo dusho tebi perporozhim.“ — V zvezku I. 1771 je na pr.: Koku se ima jemenuati . . Kai shelifh od te Cirkue . . gredefh . . dufhiza . . Bodi njemo (nji) Miloftliv . . Perporozhenje te dufhe . . Sadnu sdihvanje eniga umerejočiga itd.

9. Rituale Labacense . . jussu . . Leopoldi Josephi, Episcopi Labac . . Comitibus de Petazziis . . Lab. Eger. 1767. 4° ima nekoliko tej podobne slovensčine na pr. Koku se ima jemenuate tu dette? Kai felish od te Cerkue Boshie? (str. 13); Pollete to Jagnie Boshje, pollete kir vfiga fucita grehe odjemle (str. 90.) — De sacramento matrimonii exhortatio carniolica: „Izvoleni k' zakono nameinjeni Paar! Ta Stan, h' keteremo vi želite pérstopiti, je vsegamogočni Bug kmalu po stvarjenjo tega Svetà, inu Človéka v témo Paradižo gori postavil, inu skerbnu v' temu pogubleinjo tega gmein Potupa ohranil. Letà Stan je Christus v ti postavi te Gnade pričejoč v Kani Galilaeij ciral, z pervim čudežam počastil, ja celò k' vsokusti eniga svetiga Sacramenta povikšal, inu letokù tudi to Gnado perdal itd. (str. 259. cf. Clapshe str. 18).“